

В. П. Капелюшний

Багатопартійна система

БАГАТОПАРТІЙНА СИСТЕМА – форма суспільного управління, за якої боротьба політичних партій за державну владу виступає як механізм використання розбіжностей у політичних програмах, що відображають реальні соціальні інтереси й цілі суспільного розвитку, для політичного прогресу суспільства. Це найбільш розвинута форма політ. плюралізму, система, де боротьбу за владу веде кілька політ. партій. Виділяють Б. с. з однією домінуючою партією, т. зв. півторопартійні (Японія, Мексика, Швеція), з двома провід. партіями – двопартійні (США, Велика Британія), з двома провід. партіями, одна з яких змушена спиратися на союз із дрібнішою партією чи партіями, т. зв. «2½-партійні» (Німеччина), власне багатопартійні (Франція). Особл. різновидом Б. с. є система фіксов. законом кількості партій (існувала в Бразилії 1966–79, в Сенегалі 1976–90, нині існує в Нігерії та Індонезії). У Китай. Нар. Респ. – псевдобагатопарт. система: поряд із неподільно владною компартією функціонують іще кілька «карликових партій», які беззастережно підтримують першу. У державах демократ. типу заг. критерієм визначення кількості партій є їхнє представництво в парламенті внаслідок проведення прямих заг. виборів. У багатопарт. політ. системі характер парламент. більшості, побуд. на різноманіт. комбінаціях осн. партій, представл. у парламенті, змінюється після кожних виборів. Відповідно здійснюється й зміна уряд. кабінетів. Найчастіше у світ. політ. практиці використовується Б. с. помірков. плюралізму, яка характеризується наявністю 3-х – 5-ти партій, жодна з яких не становить більшості у представниц. органах і не може самостійно утворити владну коаліцію. Відтак вони змушені йти на досягнення угод, компромісів щодо формування уряду згідно з кількістю виборених депутат. мандатів у парламенті та органах місц. самоврядування. Поширеною є й поляризована Б. с., за якої боротьбу за політ. владу ведуть понад 6 партій. За наявності багатьох дрібних партій, як правило, вони утворюють блоки або коаліції на час ведення передвибор. боротьби. Думки вчених і практиків щодо переваги конкрет. партій. систем розходяться. Італ. соціолог Дж. Сарторі вважає, що поява в суспільстві 5-ти і більше політ. партій небезпечна для існування держави. Політолог С. Ньюмен – прихильник двопарт. системи побудови держави, яка надає громадянам вибір, а урядові можливість зміни й коригування курсу. Досвід Іспанії, Сирії, Японії та ін. країн свідчить про доцільність Б. с. з монопольно владною партією. На користь Б. с. без домінантної політ. партії свідчить

політично стабіль. розвиток Австрії, Бельгії, Данії, Нідерландів та ін. Критикується біпарт. система, яка відсторонює від участі в упр. маленькі політ. партії, не дуже авторитетні, які, проте, реально виражають інтереси меншості.

Наприкінці 20 ст. саме багатопартійність стала домінантною тенденцією у формуванні політ. систем у різних країнах світу. Сучасна політ. наука віддає перевагу Б. с. як більш демократичній. Перехід від однопартійності до Б. с. розглядається як крок у поступал. розвитку демократії. У формуванні політ. спектра в Україні виділяють 3 етапи: допарт. (від серед. 1988), етап поч. багатопартійності (від весни 1990 до серпня 1991), посткомуніст. етап (від осені 1991). До проголошення незалежності в Україні було зареєстровано 4 партії, у січні 1994 – 27, у січні 1999 – 52, а у січні 2002 – 123 партії. Для сучас. розвитку Б. с. в Україні характерна мультипартійність, малочисельність парт. лав, невизначеність соц. бази, локальність парт. впливу, недостатня поширеність парт. структур у провінції, порівняно чітка геогр. зорієнтованість (націонал-демократи домінують у Зх. Україні, партії лівої орієнтації – у Східній), поява на політ. арені незареєстрованої, неструктурованої, але реально владної партії – «партії влади», що утримує важелі упр. і справляє серйоз. вплив на перебіг подій. Україна відійшла від тоталітар. однопартійності, але відразу ж поринула в гіпертрофовану багатопартійність, мультипарт. політ. систему. Даються взнаки істор. спадковість, недосвідченість партій, низький рівень політ. культури мас і відсутність досвіду в становленні справж. демократії. Потрібен час для того, щоб суспільство усвідомило необхідність існування політ. партій як стратег. компонента здійснення механізмів представниц. демократії.

Рекомендована література

1. Видрін Д. Г., Табачник Д. В. Україна на порозі XXI століття: Політ. аспект. К., 1995;
2. Політичні партії України. К., 1996;
3. Голобуцький О. П., Криворучко Т. Г., Кулік В. О., Якушик В. М. Політичні партії України. К., 1996;
4. Томенко М. Самоозначення України: від історії до політики. К., 1998;
5. Політологія. К., 1998;
6. Право вибору: політичні партії та виборчі блоки. К., 1998;
7. Базів В. А. Політичні партії в незалежній Україні: генеза і типологія. Л., 1999;
8. Дунаєва Л. М. Роль українських партій у процесі переходу від експансії до консолідації демократії. О., 2000;
9. Томенко М., Олійник В. Політична еліта України. К., 2000;
10. Ветров Р. І. Політичні партії України в першій чверті XX століття (1900–1925 рр.). Дніпродзержинськ, 2001;
11. Здіорук С. І., Бичек В. В. Проблеми функціонування політичних партій України в системі владних відносин. К., 2001;

12. Абетка української політики. К., 2001.

Бібліографічний опис:

Багатопартійна система / В. П. Капелюшний // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-38708>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).